kai (2:10 pav.). Taip pat aptikta diržo sagčių (2: 17, 18, 19 pav.), Romos katalikų ir stačiatikių tikybos kryželių. Rasta ir Romos katalikų medalikėlių (2: 6–7 pav.) bei dvi stačiatikių ikonėlės (2:12 pav.). Ne kapuose aptikti ypatieji radiniai – tai monetos (du ATR Stanislovo Poniatovskio grašiai, dvi Vokietijos imperijos 1 ir 5 nominalo pfenigų monetos, Rusijos imperijos Pavelo I kapeika (2:1– 2, 4 pav.), kaolino pypkių fragmentai, žiedas, stačiatikių kryželis (2:8 pav.), sagos, drabužių segtukai, drabužių kabliukai, du variniai ausų krapštukai, karoliukas (2:9 pav.), audinio fragmentai (2:13 pav.).

Dalis aptiktų kapų suardyti tiesiant šiluminę trasą. Įžemis – gelsvas smėlis, pasiektas nuo 0,5 iki 2 m gylyje.

Cemetery at the Base of the Tauras Hill in Vilnius

In 2023, detailed excavations and a field survey were carried out at the base of the Tauras Hill in Vilnius. The field survey covered an area of 5,232.44 m^2 (Fig. 1). The recorded cultural layers were formed in the 20th century and contained finds from the 18th–20th centuries. The detailed excavations encompassed an area of 331.3 m^2 (4 trenches), where 77 graves were found, and 97 individual remains were removed. Grave goods and associated finds suggest that the cemetery was in use from the end of the 18th century and throughout the 19th century. Not all the deceased were placed in coffins – some were buried in simple pits cut into the natural layer. Grave goods were sparse (Fig. 2), largely comprising bone and metal buttons, clothing clasps, and hooks. Other finds included belt buckles, Roman Catholic and Orthodox crucifixes, Catholic medals, and Orthodox icons (Fig. 2: 12).

Irmina Kaminskaitė

Vilniaus Lukiškių totorių senosios kapinės

2023 m. VšĮ „Akiračiai“ atliko žvalgomuosius tyrimus Vilniaus Lukiškių totorių senųjų kapinių vietos (UK 23128) ir Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 33653), teritorijoje, sklype A. Goštauto g. 11. Sklype planuojama atnaujinti dabartinius mokslo paskirties instituto pastatus, todėl prieš vykdant projektavimo darbus buvo atliekami žvalgomieji tyrimai. Iki šiol archeologiniai tyrimai šiame sklype nebuvo vykdyti.

Nagrinėjamas sklypas yra buvusiame Lukiškių priemiestyje, pasižyminčiame turtinga ir sudėtinga istorija. Viena iš etninių grupių, neabejotinai palikusių pėdsaką Lukiškių istorijoje, yra totoriai. Dalis tyrėjų teigia, kad totorius Lukiškėse įkurdino Vytautas XV a. pradžioje, nors Žygimanto Augusto leidimą įsikurti Lukiškėse totoriai gavo tik 1568 m. Tad iki šiol tikslių duomenų, patvirtinančių totorių įsikūrimą Lukiškių priemiestyje, nėra. Remiantis ankstesniais archeologiniais duomenimis, totorių Lukiškės galėjo būti apgyvendintos nuo XVI a. (Katalynas K. *Vilniaus plėtra XIV–XVII a.* Vilnius, 2006, p. 97).

Itin svarbų dvasinės ir materialinės kultūros komponentą sudarė totorių kapinės. Islamas nurodo, kad musulmonai savo mirusiuosius turi laidoti tik atskirose kapinėse. Taigi totoriai visada turėjo savo atskiras laidojimo vietas. Lukiškėse stovėjusi totorių mečetė rašytiniuose šaltiniuose minima nuo XVI a. vidurio (Jogėla V., Meilius E., Pugačiauskas V. *Lukiškės: nuo priemiesčio iki centro (XV a.–XX a. pradžia)*. Vilnius, 2008, p. 23). Kad šalia mečetės buvusios ir totorių kapinės, aptinkama 1558 m. rašy-

1 pav. Totorių mečetė. J. Ozemblausko litografija, 1841 m. (Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, LNDM G 18).

Fig. 1. Tatar Mosque. Lithograph by J. Ozemblauskas, 1841 (Lithuanian National Art Museum, LNDM G 18).

– 1 – 2 – 3

2 pav. Sutartiniai ženklai: 1 – tiriamo sklypo ribos; 2 – ištirtos perkasos; 3 – preliminari totorių senųjų kapinių riba su mečete centre (pagrindas – 1899 m. Vilniaus plano fragmento sugretinimas su dabartiniais pastatais). I. Kaminskaitės brėž.

Fig. 2. Area plan: 1 – boundaries of the land plot; 2 – trenches; 3 – possible boundary of the Tatar cemetery with the mosque situated in the centre (based on a plan of current buildings superimposed on a Vilnius city plan from 1899).

tame nežinomo totorių piligrimo rankraštyje turkų kalba (Kryczyński L. *Historia meczetu w Wilnie, nakładem Przeglądu Islamskiego.* Warszawa, 1937, s. 25). Yra išlikusi XIX a. I pusės J. Ozemblausko litografija, kurioje pavaizduota mečetė su totorių kapinėmis (1 pav.). Kaip matyti litografijoje, mečetės V dalyje pavaizduoti kapinių antkapiai. 1952 m. tarybų valdžios sprendimu mečetė buvo uždaryta, čia įkurtas sandėlis. 1969 m. mečetė nugriauta, o totorių kapinės sunaikintos. Tais pačiais metais pastatytas Puslaidininkių fizikos institutas.

2023 m. žvalgomieji tyrimai vykdyti ištiriant 5 5x2 m dydžio perkasas skirtingose teritorijos dalyse. Iš viso ištirtas bendras 55 m^2 plotas (2 pav.). Sklypo centrinėje dalyje esančiame skvere perkasose 1 ir 5 fiksuotas iš dalies išlikęs, archeologiškai vertingas, tačiau vėlesnių perkasimų (kapų duobių ir XX a. statybų darbų metu) apardytas XVI a. pabaigos–XX a. pradžios kultūrinis sluoksnis. Šio sluoksnio storis 20–50 cm, jis aptiktas 40–70 cm gylyje. Šiame sluoksnyje tarp gausių XVI–XX a. datuojamų buitinės keramikos ir stiklo šukių išsiskiria XVI–XVII a. datuojamas indas, kurio išorė puošta horizontaliomis linijomis, jis dengtas ruda ir žalsva glazūra. Išlikę apie trečdalis sveiko indo, todėl matomas visas jo pjūvis nuo pakraštėlio iki dugno (3 pav.). Kitas įdomesnis radinys – XVI–XVII a. troškintuvė su išlikusia viena

3 pav. Perkasoje 1 aptiktas XVI–XVII a. indas. A. Bernoto nuotr.

Fig. 3. A vessel discovered in trench 1 (16th–17th centuries).

0 5 cm

4 pav. Perkasoje 1 aptikti XVI a. pabaigos–XVII a. koklių fragmentai. A. Bernoto nuotr.

Fig. 4. Fragments of stove tiles from trench 1 (late 16th–17th centuries).

5 pav. Perkasoje 1 aptikti radiniai: 1 – XVII a. Silezijos švininė plomba; 2 – įtveriamasis lanko strėlės antgalis; 3 – 1853 m. Nikolajaus I kapeika; 4 – Žygimanto Augusto pusdenaris; 5 – 1570 m. Žygimanto Augusto 2 denarų moneta. A. Bernoto nuotr.

Fig. 5. Finds from trench 1: 1 – a lead Silesian seal (17th century); 2 – a hafted arrowhead; 3 – a kopek of Nikolay I, minted in 1853; 4 – a half-denar of Sigismund II Augustus; 5 – a 2-denar coin of Sigismund II Augustus, minted in 1570.

kojele ir ąsele, vidus ir pakraštėlio išorė puošta ruda ir žalia glazūra. Šiame sluoksnyje aptikta daug XVI a. pabaigos–XVII a. koklių, puoštų žalia glazūra, fragmentų (4 pav.), įvairių metalinių dirbinių, tarp jų dominuoja batų pasagos ir kaltinės vinys. Iš retesnių radinių

6 pav. Kapo 1 pjūvis iš R. A. Bernoto nuotr.

Fig. 6. Grave 1 in cross-section, viewed from the E.

pasitaikė XVII a. Silezijos (Zeliona Gura) švininė plomba (5:1 pav.) ir įtveriamasis lanko strėlės antgalis (5:2 pav.). Šiame sluoksnyje rasta ir numizmatinių radinių: 1853 m. Nikolajaus I kapeika (5:3 pav.), Žygimanto Augusto pusdenaris (5:4 pav.) ir 1570 m. Žygimanto Augusto 2 denarų moneta (5:5 pav.).

Šiame sluoksnyje perkasoje 1 1,55–1,7 m gylyje (H_{abs} 92,80–92,90 m) užfiksuota 10 palaidojimų. Visiškai atidengti ir ištirti 4 kapai. Visi kapai išdėstyti tvarkingomis eilėmis. Mirusieji orientuoti galvomis į V ir ŠV, jie palaidoti be įkapių. Įrengiant kapus panaudoti akmenys – virš mirusiojo galvos pastatomas didesnis, o kapo viršus apdėtas mažesniais akmenimis (6 pav.). Pagal sluoksnyje aptiktus radinius kapai galėjo būti įrengti XIX–XX a. pradžioje. Perkasose 2, 3 ir 4 nei archeologiškai vertingų sluoksnių, nei kapų neaptikta.

The Old Lukiškės Tatar Cemetery in Vilnius

In 2023, 5 trenches (55 m² in total; Fig 2.) were excavated at the site of the old Lukiškės Tatar cemetery in Vilnius, at 11 A. Goštauto Street (Fig. 1). In the central part of the plot, a

partially preserved and archaeologically valuable cultural layer with finds (Figs. 3–5) dating from the late 16th to the early 20th centuries was recorded. The layer was intersected by later cuts, such as graves and 20th-century construction pits. In trenches 1 and 5, the cultural layer was 20–50 cm thick and was found at a depth of 40–70 cm. Ten graves were found in this layer in trench 1, of which 4 were fully excavated. The graves were arranged in neat rows, with the heads of the deceased oriented in the W and NW direction. No grave goods were found. The graves featured stone arrangements: large boulders were placed above the head and smaller stones covered the top of the grave (Fig. 6). Associated finds suggest that the graves belong to the 19th and early 20th centuries.

Vida Kliaugaitė

Kapinės L. Sapiegos gatvėje Vilniuje

2023 m. spalio–lapkričio mėnesiais KPIP atliko detaliuosius tyrimus naujai aptiktų kapinių vietoje L. Sapiegos gatvėje, Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Antakalniu, teritorijoje. Kapinės aptiktos 2023 m. vykdant žvalgymus (L. Vasiliauskas) naujai įrengiamo šilumotiekio darbų metu. Būsimo šilumotiekio trasos vietoje detaliaisiais tyrimais ištirta 32,5 m ilgio ir 2–3 m pločio netaisyklingos formos perkasa bendro 72,4 m² ploto (1 pav.). Aptikta, išpreparuota ir iškelta antropologiniams tyrimams 30 kapų, surinkta ne mažiau kaip 28 individams priklausiusių kaulų iš suardytų kapų.

Kapinės buvo įrengtos kalvoje, kuri urbanizuojant vietovę beveik neišlikusi, jos viršus nuskleistas į šlaitus. Kapai fiksuoti apie 26 m ilgio atkarpoje, iš karto po šaligatvio dangomis (2, 3 pav.). Aukščiau rasti kapai stipriai apardyti laidojant vėliau, performuojant reljefą po kapinių panaikinimo ir klojant miesto komunikacijas. Mirusieji laidoti mediniuose karstuose, jie neišlikę – surinkta tik kaltinių vinių su prilipusiomis karstų medienos liekanomis. Kapuose mirusieji guldyti ant nugaros, galvomis

1 pav. Situacijos planas: 1 – 2023 m. L. Vasiliausko žvalgymų vieta; 2 – 2023 m. detaliųjų tyrimų vieta; 3 – kapų paplitimas tyrinėtame plote. V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – area surveyed by L. Vasiliauskas in 2023; 2 – detailed excavation area in 2023; 3 – the extent of the cemetery within the excavated area.

